HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ושל בית הכסא רעות של סם ושל שחוק ושל פירות יפות [1]ביום שיזועו שומרי הבית והתעותו וגו' ביום שיזועו שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות והתעותו אנשי החיל אלו שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר' יהושע בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טוחנין בי רב אמרי אדלא אבידנא בחישנא [6]תניא רבי יוסי בר קיסמא אומר טבא תרי מתלת ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי אתא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סבותא כלילא [3]דחילפא תנא משמיה דרבי מאיר דוק בכבי ותשכח בניגרי שנאמר [2]ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו א"ל שמואל לרב יהודה [3]שיננא שרי שקיך ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוזאה לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה הוי א"ל כמהכא לגוזניא א"ל צדוקי ברחא קרחא בארבעה אמר ליה [7]עיקרא שליפא בתמניא חזייה דלא סיים מסאניה א"ל דעל סום מלך דעל חמור בן חורין ודמנעלי בריגלוהי בר אינש דלא הא ולא הא דחפיר וקביר טב מיניה א"ל גוזא גוזא תלת אמרת לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמחת לב אשה [3]נחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעך מכולם א"ל קרחא מצויינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל

של בית הכסא. מתוך יסורין: **של פירות.** כגון ריח חרדל. **הכסלים.** ליפלאנק"ש: **והצלעות.** שהן שומרין בני המעייס וחיותו של אדם וסוגרין בעדם: **אלו שוקיים.** שכחו של אדם נסמך עליהם: **נבי אבידן.** מקום העשוי להתווכח שם לדוקים וביימוסים [6] עם ישראל במקרלאות: **טור תלג.** הסר נעשה שלג כלומר ראשי לבן: **סחרוני גלידין.** סביבותיו של הר מלאו קרח כלומר שפמי וזקני הלבינו: **כלבוהי לא נבחין.** קולי אינו נשמע: **טחנוהי.** השיניים: **אדלא אבידנא בחישנא.** אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש. מרוב זקנה אני הולך שחוח ומנענע וגראה כמי שמבקש דינר הנאבד לו: **תרי מתלת.** טובים ג' הרגלים של ימי בחרות מג' של זקנה שצריך משענת עם רגליו: **ווי לה.** חבל עליה כלומר יש לו להתאונן ולנעוץ ווי ההולכת ואינה חוזרת: **גלילא דוורדא.** גזר של ורד: **חילפי.** אורטיל"ש: **דוק בכבי ותשכח בניגרי.** אכול הרבה ותמצא האכילה בספיעותיך שיחזק כחך. דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס: **שרי שקיך.** פתח פיך: **גוזא.** סריס ולדוקי היה: **מהכא לקרחינא כמה הוי.** כמה מהלך יש מכאן עד הקרח. ולהקניטו על קרחתו נתכוון: **כמהכא לגוזניא.** כמו שמכאן עד הסריס: **אמר ליה לדוקי ברחא קרחא בארבעה.** שהקרח לקוח בארבע. ברחא קרחא הוא עז על שם שאינו מלובש בגמר כרחל קרוי קרחא: **אמר ליה.** רבי יהושע: **עיקרא שליפא.** שה שביליו עקורים ונתוקין לוקחין בשמנה: **חזייה.** לדוקי לרבי יהושע דלא סיים מסאניה: **קרחא מצויינא.** אתה הקרח במדריגה אתה בחת עמדי בתמיה: **אמר לו רבי יהושע עיקרא שליפא חוכחה.** אתה הסרים להקניטני ולהתווכח עמי בחת: **לא הקבלנו פניך.**

לא הקבלת פני. ודרך ענוה קאמר ליה: **סלעים.** קטנים נעשו גבוהים שזקנתי: **קרוכים.** נדמין לי כרחוקים: **שפים נעשו לי שלש.** שצריך אני משענת: **משיש שנוס בנים.** אבר תשמיש: לישנא אחרינא **קרוכים נעשו רחוקים.** מרוב חלשות של אדם כשמזקין צריך להרחיק רגליו זה מזה: **שאינו טוחן.** שאין בני מעיו טוחנין אכילתו: **קורקבן.** הוא המסס שקורין לינפי"ל: **כל בנות השיר.** כל קולות של שיר הויין ליה שוחה: **שדעתן של זקנים משפנות.** דכתיב המלא בין טוב לרע ובזקנה מרובה קאמר: **מפרפעות.** מתבקעות. כמו מנעל המרופט (לעיל דף קמא:): **מפכבדות.** כמו ואזניו הכבד (ישעיה ו): **שטוף.** כמו סוס שוטף במלחמה (ירמיה ח) להוט אחר הדבר ורודף: **ונעם זקנים יקר.** וע"כ מדקשי קראי אהדדי חד מתוקש בחכמים וחד בזקני השוק: **מגבוה ייראו.** ירמיה הם הזקנים מגבשושית שבדרכים ומומרים גבוהים הם: **פוהים.** פחדים: **וינאץ השקד.** אילן של שקדים ילין ויהיו בולטין נגיס שלו: **זו קליבוסת.** עגם של הנק"ל שהירך תקוע בו בולט ויולא מרוב תשש כחו: **ויסבל החגב.** דומה עליו כסבל משא כבד: **ופר האביונה.** תבטל התאוה חמדת תשמיש: **פסיק סידרא.** מסדר פרשיות של פסוקים: **נגיד ואיפנה.** רב: **חמדיה.** תאותו: **זו אשה.** אם לא על פי גזרת המלך לא היתה ראויה להתאוות לה שהיא כחמת מלאה מיאוס והכל רגיש אחריה: **מדור לפי כבודו.** מדלא כתיב אל בית העולם ש"מ כל אחד ואחד לבית המוכן לו: **נשער אחד.** אף כאן הכל מתיש בענין אחד: **שאדם עושה בילדותו.** רוב תשמיש: **משחירים פניו.** מתיש כחו: **שאין לו מנחמים.** אין לו אנשים שיהו לריכין לנחמו: **במקומו.** במקום שמת שם: כל

כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך א"ל סלעים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלש משים שלום בבית בטל: [4]וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו [5](קול שירים ושירות) דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד [5]בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעותן של זקנים משתנות אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות אם אשמע עוד בקול שרים ושרות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אמר ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה [8]וכל השטוף בזמה [9]זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר [7]תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר [6]בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר [7]מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח [8]גם מגבוה יירא שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשו [6] לו [7]תוהים וינאץ [5]השקד זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו עגבות ותפר האביונה זו חמדה רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב כי מטא להאי קרא נגיד ואתנח אמר ש"מ בטל ליה חמדיה דרב אמר רב כהנא מאי דכתיב [9]כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה [8]כי הולך האדם אל בית עולמו א"ר יצחק [9]מלמד שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו משל למלך שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהן נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהן לנין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [10]כי הילדות והשחרות הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו [7]ואמר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנאמר [11]אך בשרו עליו יכאב אמר רב חסדא נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנא' ונפשו עליו תאבל וכתיב [12]ויעש לאביו אבל שבעת ימים אמר רב יהודה [3]מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו ההוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין כל

דברי הסריס הם שבקשו להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרח, ילמדנו רבינו), איקא שליפא בתמניא, פי' עור תיש נתוק ביצים בשמונה כספים, שמבקשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה דלא מסיים מסאניה, פירוש ראהו יחף כו'. א"ל קרחה מצוי, פי' א"ל קרחה מריבה תחרחר, כדכתיב הן לריב ומצה וגו'. השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה, אינם דברי ריב אלא דברי תוכחה. **מפני מה לא הקבלנו פניך,** למה לא באת אלינו להתראות פנים. **מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות.** פי' מתרפטות, משתרבבות והוא מתרופפות אינם מתאמצת להסתם הפה בחזקה. **גבשושית,** פי' גב קטן של עפר. **קליבוסת.** פירוש (מן) [בין] הפקוקלות, ומפורש באילו טרפות תרבא דאקליבוסתא. **ותפר האביונה זו חמדה,** כמו בטלה ממנו תאות אשה. **פי'** טולניתא, כמו על שאין בה ממש.

מסורת הש"ס

(א) מס' ד"ל זוטא פ"ו, (ב) [פר' מיני קמטוגים עיין], (ג) [לעיל נה. ברכות ג:, עירובין נד. מגילה טו: ר"ה כד: כתובות יב: יד. נג. קדושין לב. גיטין עח: ב"ק יד. טו: לו: ב"מ קנג: ע"ז מג: סנהדרין פ: כריתות יט: נדה יג. יח. כה.:], ד) [ל"ל מיקף עי' בעיין], ה) [ל"ל קול בריס ושרוק], ו) [תענית ה:], ז) [קנים ספ"ג ע"ס ובמפרש], ח) [תרגום של ויחלד ותוה ערוך], ט) עי' מ"ר ויקרא פ' י"ח, י) [ב"מ פג.:], כ) ברכות יח: לעיל יג.: נמ"ל: שם המיעיס והכומריס.

הגהות הב"ח

(א) נמ' נעשה לבו תוהים תוהים וינאץ השקד:

לעזי רש"י

ליפלאנק"ש [פלנק"ש]. כסלים (השרירים הפנימיים של הירך סמוך לכליה). **אורטיא"ש.** סרפדים. **צינפיי"ל.** הקיבה השלישית של מעלי גירה. **הנק"א.** ירך.

רבינו חננאל

א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט לא אתית לבי אבידן. פי' בי אבידן, בית שמתקבצין שם החכמים ונושאין ונותנין בדיני כל אומה ולשון. **השיבו ר' יהושע טור תלג, סחרוניה גלידין, כלבוהי לא נבחין, טחנוהי לא טחנן, בבי רב אמרי** (או לא או דן פי' בו) [אדלא אבדן בחשנא]. ופירושו **ההר כסהו שלג ודומה האדם להר, כלומר ראשו כיסתו השיבה, וסביבותיה שהן הלחיים נעשו גלידין והוא הקרח שנקרא גליד, והגרון והלשון אינן מרימין קול, ככי שהן השניים אינן טוחנין המאכל. אדלא אבדן בחשנא, כלומר הזקן שאינו מביט מה שבפניו מתיירא שמא יכה ראשו באבן או בכיוצא בה, וממשש בידו ונראה כאלו ממשש בדבר שאבד לו וזהו כמין ממשש הזקן מה שלא אבד. טבי תרי מתלת.** פי' יותר הוא טוב המהלך על ב' רגליו מן הזקן שצריך משען כגון מקל או שבט להישען עליו **והוא כמו רגל שלישי. חבל על דאזלא ולא אתיא.** פי' **בחברות הולכת כשיזקין האדם ואינה חוזרת אליו. ינקותא כלילא דוורדי. בחברות כיצד של וורד ריחו נודף, ושל זיקנה כתר של חילף שריחו מאוס. דוק בכבי ותשכח בנגרי.** שחזן בכבי בשיניים, כלומר אכול כדי שיהיה לך כח להלך ברגליך. **א"ל ההוא גאוזא, תתוך הערוה והוא סריס. א"ל לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחוניא כמה,** ביקש להודיעו שהוא קרח והזכיר לו דברים כמלעיג. **והשיבו ר' יהושע כמו הכא לגזוניא, כלומר אתה גזוי. עוד אמר ליה ברחא קרחא בארבע,** פי' (או) [ענר] כבש גדול בד' כספים. **השיבו ר' יהושע** (הדברים מוכיחין שגם אילו

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ד מהלכות דעות הל"ט טור ש"ע או"ח סימן רמ סעיף יד:

מט ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שפו סעיף ג [וכרב אלפס מו"ק פ"ג דל"ז.] וכלח"מ שם סימן פ"ט:

תורה אור השלם

1 ביום שיזעו שמרי הבית והתעותו אנשי החיל ובטלו הטחנות כי מעטו וחשכו הראות בארבות:
הלהל יב ג
2 כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והסיך לה נסכים באשר עשינו אנחנו ואבתינו מלכינו ושריינו בערי יהודה ובחוצות ירושלם ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו: ירמיהו מד יז
3 הנה נחלת יי בנים שכר פרי הבטן: תהלים קכז ג
4 וסגרו דלתים בשוק בשפל קול הטחנה ויקום לקול הצפור וישחו כל בנות השיר: קהלת יב ד
5 בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע אם יטעם עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה אם אשמע עוד בקול שרים ושרות ולמה יהיה עבדך עוד למשא אל אדני המלך: שמואל ב יט לו
6 בישישים חכמה ואורך ימים תבונה: איוב יב יב
7 מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח:
איוב יב כ
8 גם מגבה ירא ו חתתים בדרך ויניץ השקד ויסתבל החגב כי הלך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הספדים:
קהלת יב ה
9 כי הוא אמר וידי הוא עזה ויעמד: תהלים לג ט
10 והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך כי הילדות והשחרות הבל:
קהלת יא י
11 אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל:
איוב יד כב
12 ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: בראשית נ י

רב נסים גאון

אמר לה סלעים נעשין גבוהים. כמו שנאמר אח"כ שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים. ושאר הענין פירשוהו במקצת ההגדה וכך אמרו, רחוקים נעשו קרובים אילין עיניא דהוון המיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן, קרובים נעשו רחוקים אילין אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה זימנין ליתנון שמעין, ב' נעשו ג' חוטרא ותרין ריגליא, משים שלום בבית בטל זו תאוה שהיא מעלה שלום בין איש לאשתו.